

مجمّل الاقوال فی الحکم والامثال

تالیف

احمد بن احمد بن احمد الدانیسی السواسی

(سدهٔ ۷ ق)

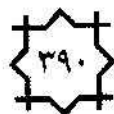
تحقیق و تصحیح

دکتر فاطمه توکلی رستمی

(عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور مرکز تهران)

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

تهران - ۱۳۹۳

سروشنامه	دمانیسی سیواسی، احمد بن احمد، قرن ۷ ق.
عنوان و نام پدیدآور	مجموع الاقوال فی الحکم و الامثال / تألیف احمد بن احمد بن احمد الدمانیسی السیواسی (سیده ۷ ق)؛ تحقیق و تصحیح فاطمه توکلی رستمی.
مشخصات نشر	تهران، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۸۶۴ ص.
شابک	۴۰۰۰۰۰ ریال : 978-600-220-171-3
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا.
یادداشت	واژه‌نامه.
یادداشت	کتابنامه: ص. [۸۶۵] - ۸۵۵ همچنین به صورت ژورنالیستی.
یادداشت	نمایه.
موضوع	ضرب‌المثل‌های عربی -- ترجمه شده به فارسی.
موضوع	ضرب‌المثل‌های فارسی -- ترجمه شده از عربی.
موضوع	نثر فارسی -- قرن ۷ ق.
شناسه افزوده	توکلی رستمی، فاطمه. ۱۳۴۶ - مصحح.
شناسه افزوده	کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.
رده‌بندی کنگره	PJA ۲۵۲۲ : ۵۸ م ۳ ۱۳۹۳
رده‌بندی دیویی	۳۹۸ / ۱۹۲۷ :
شماره کتابنامه ملی	۳۱۳۷۲۰۴ :

مجله اقوال فی الحكم و الامثال

تألیف:

احمد بن احمد بن احمد الدمانیسی السیوسی

(سده ۷ ق)

تحقیق و تصحیح: فاطمه توکلی رستمی

صفحه آرا	محمود خانی
شماره انتشار	۳۹۰
ناظر فنی	نیکی ایوبی زاده
چاپ اول	۱۳۹۳
شمارگان	۱۰۰۰
بها	۴۰۰۰۰۰ ریال
شابک	978-600-220-171-3
تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر در انحصار کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی است.	

انتشارات و توزیع:

مرکز پژوهش کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی،
خیابان انقلاب، مابین خیابان ایریجیان و دانشگاه، ساختمان
فروردین، طبقه ۷، واحد ۳۷ و ۳۸، تلفن: ۶۶۹۶۴۱۲۱

نشانی سایت اینترنتی: www.fcal.ir

نشانی پست الکترونیکی: Pajoohehslib@yahoo.com

به نام صورت آرامی معانی

حرفتی که از سطر علمی و فزنی کشورمان به زنجیره تحقیق و تصحیح می پیوندد و انتشار می یابد، گویای مشرت متاثر ایرانیان در کسرت و انش و اندیشه بشری، و پیوستگی سلسله حیات معنوی و فزنی آنها در ادوار تاریخ است. از اینرو هرچه بیشتر میراث مکتوب خود را عرضه کنیم، بهتری توانیم امروز خود را با گذشته شکوهند و شکوفای خویش گره بزنیم و فردای بهتری را برای آیندگان مان ترسیم کنیم.

کتابخانه مجلس شورای اسلامی با دارا بودن گنجینه ای گران و کلان از آثار و مآثر اسلامی و ایرانی، و غنیه خود می داند به قدر امکانات، به چاپ و نشر متون و اسناد پراکنده و آثار ادب اقبال جامعه علمی و فزنی کشور قرار دهد. مجل الاقوال فی الحکم و الامثال تالیف احمد بن احمد دانیسی سیواسی (سده ۷ق) کتابی است در فن امثال و محاضرات، در بردارنده دو قسم (مؤتمعات و متفرقات) و در یک از این دو قسم، مشکل بر چندین باب است. دانیسی، بخشی از آیات، اقوال، امثال و ابیات تازی را به پارسی برگردانده و تا «فایده آن عاشر و نفع آن مائتر باشد». از خانم دکتر فاطمه توکلی رستمی که این اثر ارزشمند را به جامعه علمی و فزنی کشور عرضه کرده اند، سپاسگزاریم.

محمد رحیمی

رئیس کتابخانه موزه و مرکز اسناد
مجلس شورای اسلامی

فهرست مطالب

۱۵	پیشگفتار مصحح
۱۵	درباره مجمل الأقوال
۱۷	درباره مؤلف
۱۹	شیوه تصحیح و تنظیم
۱۹	اطلاعاتی از نسخه خطی
۲۰	شیوه نگارش من در تصحیح این متن
۳۱	درباره امثال و حکم
۳۹	یادداشت‌های مصحح
۵۷	مقدمه مؤلف
قسم اول: در موقوفات	
۶۳	باب یکم: در مواجب دین و مسلمانی و آنچه بدان تعلق دارد
۷۱	باب دوم: در طاعت ملوک و سلاطین و آرباب دولت
۸۳	باب سوم: در فضیلت عقل و مذمت جهل
۹۲	باب چهارم: در فضیلت علم و صفت علمای نیک
۹۹	باب پنجم: در آنچه بزرگی به دانش و ادب است نه به اصل و نسب
۱۰۴	باب ششم: در ضد این ابواب یعنی مذمت عقل و علم که گفته‌اند
۱۱۴	باب هفتم: در آنچه مرد علمی را که نداند بنکوهد
۱۲۰	باب هشتم: در شکر و صفت شاکران
۱۲۸	باب نهم: در صبر و صفت صابران
۱۳۷	باب دهم: در آنچه بعد از سختی آسانی است
۱۴۶	باب یازدهم: در قناعت و شرف نفس

- باب دوازدهم: در طلب رُوزی کردن و جهد نمودن اندر آن ۱۵۴
- باب سیزدهم: در آنچه روزی مُقَدَّر است و جهد در طلب آن ضایع است ۱۶۰
- باب چهاردهم: در آنچه چون بسیار دست ندهد بر اندک اقتضار باید کرد ۱۶۷
- باب پانزدهم: در فضیلت بُردباری و مدارات با خلق ۱۷۴
- باب شانزدهم: در عذر خواستن و استغفار آوردن ۱۷۹
- باب هفدهم: در مشورت و نصیحت و آنچه بدان تعلق دارد ۱۹۲
- باب هجدهم: در فضیلت عدل و مذمت ظلم ۲۰۲
- باب نوزدهم: در فضیلت راست گفتن و مذمت دروغ گفتن ۲۰۶
- باب بیستم: در فضیلت تواضع و مذمت کبر ۲۱۳
- باب بیست و یکم: در سخاوت و فضیلت آن ۲۱۷
- باب بیست و دوم: در بخل و مذمت آن ۲۲۶
- باب بیست و سوم: در منفعتِ دوستان و برادران و مضرّت ایشان ۲۳۵
- باب بیست و چهارم: در نفاق و صفت منافقان ۲۵۰
- باب بیست و پنجم: در وعده دادن و وفا نمودن و نا نمودن بدان ۲۵۶
- باب بیست و ششم: در مانند کردن دو چیز به یکدیگر و ضدّ آن ۲۶۸
- باب بیست و هفتم: در ستایش میانه حال بودن و نکوهش غایت طلبیدن ۲۸۲
- باب بیست و هشتم: در ستایش غایت طلبیدن و عالی همتی ورزیدن ۲۸۸
- باب بیست و نهم: در وصف آنکه عیب مردم ببیند و عیب خود نبیند ۲۹۴
- باب سی ام: در آنچه به مراد و مقصود به دَهِش و ترک توان رسید ۳۰۳
- باب سی و یکم: در حالت اضطراب و عجز و آنچه در آن آمده است ۳۱۰
- باب سی و دوم: در گریختن از چیزی که طاقت بدان نرسد ۳۱۵
- باب سی و سوم: در آنچه از دُور روزگار ، عاقلان را عبرت است ۳۱۸
- باب سی و چهارم: در ستایش آهستگی و نکوهش شتاب ۳۲۳
- باب سی و پنجم: در ستایش هوشیاری در کارها ۳۳۰
- باب سی و ششم: در جنایت کردنِ مردِ برخود و تقصیر کردن در کار خود و پشیمانی در آخر خوردن ۳۳۷
- باب سی و هفتم: در ستایش شتاب کردن و فرصت نگاه داشتن ۳۴۷
- باب سی و هشتم: در آنچه هر کاری در جای و محلّ خود باید کرد ۳۵۹
- باب سی و نهم: در آنچه از هر کسی آن آید که در طبع او باشد از نیکی و بدی ۳۷۴
- باب چهل: در آنچه مکافات در نیکی و بدی واجب است طبعاً ۳۷۹
- باب چهل و یکم: در وصف آنکه گاه نیکی کند و گاه بدی ۳۸۸

۳۹۴	باب چهل و دو: در آنچه ظاهر بر باطن دلیل است.....
۳۹۸	باب چهل و سوم: در وصف آنکه به صورت نیک بود و به معنی بد.....
۴۰۳	باب چهل و چهارم: در وصف آنکه به صورت بد بود و به معنی نیک.....
۴۰۸	باب چهل و پنجم: در وصف سخن گویی و ستایش سخن.....
۴۱۴	باب چهل و ششم: در ستایش خاموشی و زبان نگه داشتن.....
۴۲۱	باب چهل و هفتم: در ستایش خط و فضیلت قلم.....
۴۲۶	باب چهل و هشتم: در آنچه هر که در حق کسی مکاری کند به او بازگردد.....
۴۳۰	باب چهل و نهم: در آنچه کسی را از کار خود حاصلی نباشد.....
۴۳۴	باب پنجاهم: در آنچه نخواهند تا سخنی را جواب گویند.....
۴۳۸	باب پنجاه و یکم: در نکویش دنیا و طالبان دنیا.....
۴۴۳	باب پنجاه و دوم: در فایده مال و نعمت و ستایش توانگری.....
۴۵۱	باب پنجاه و سوم: در آنچه همه خلایق به توانگران میل دارند.....
۴۵۶	باب پنجاه و چهارم: در نکویش پیری و آنچه بدان تعلق دارد.....
۴۶۲	باب پنجاه و پنجم: در آنچه غایت احسان در اقام آن است.....
۴۶۴	باب پنجاه و ششم: در شاد شدن به هلاک دشمن.....
۴۷۰	باب پنجاه و هفتم: در زیارت دوستان و شرایط آن و دم قفلا.....
۴۷۹	باب پنجاه و هشتم: در گردش روزگار و دولت اهل روزگار.....
۴۸۸	باب پنجاه و نهم: در دوخصلت که هر دو نیک بود و ضد آن.....
۴۹۴	باب شصت: در صفت کردن مرد به خواری.....
۴۹۷	باب شصت و یکم: در بازگشتن بدی به نیکی.....
۵۰۲	باب شصت و دوم: در تباهی کاری که میان دوکس بود.....
۵۰۴	باب شصت و سوم: در آشکارا گشتن حق و نیست شدن باطل.....
۵۰۷	باب شصت و چهارم: در آن چه گناه کسی بر دیگری نهند.....
۵۱۲	باب شصت و پنج: در آنچه کس از زبان خلق ترسته است.....
۵۱۶	باب شصت و شش: در آنچه هر که را در طبع کزی بود راست را کز بیند و نیک را بد.....
۵۲۱	باب شصت و هفتم: در آنچه حفظ علم فاضلتر است از کتابت آن.....
۵۲۶	باب شصت و هشتم: در آنچه کتابت علم فاضلتر است از حفظ آن.....
۵۲۸	باب شصت و نهم: در آن چه کار مرد چون به موضعی استقامت نیاید رحلت باید کرد.....
۵۳۴	باب هفتاد: در آن چه باقی ماندن نام نیک زندگی جاوید است.....

قسم دوم: آن چه گویند در مختلفات و متفرقات از آیات و اخبار و امثال و اشعار و غیرها

۵۴۳.....	باب اول: در امثال که بر نسق آیات آمده است
۵۵۰.....	باب دوم: در اخبار که بر آن نسق اشعار گفته اند
۵۶۶.....	باب سوم: گزیده‌هایی از کلام امیرمومنان
۵۷۷.....	باب چهارم: گزیده‌هایی از امثال فصیحا
۵۸۸.....	باب پنجم: در اشعار که به انواع مختلف بدان مثل توان کرد
۶۱۴.....	باب ششم: در حکایاتی مُرتبط به آیات قرآن
۶۲۳.....	باب هفتم: در فنون محاورات مُستنبط از آیات
۶۳۳.....	واژه‌نامه عربی به فارسی
۶۷۹.....	واژه‌نامه فارسی به عربی
۷۱۱.....	واژه‌نامه فارسی به فارسی
۷۲۵.....	پایان بیتها
۷۵۱.....	آغاز بیتها
۷۷۷.....	شعر فارسی
۷۸۳.....	مثلا
۷۹۹.....	نمایه‌ها
۸۰۱.....	آیات
۸۱۵.....	احادیث
۸۲۷.....	نامهای مشهور
۸۳۱.....	جانوران
۸۳۳.....	جایها، گروهها و نامها
۸۳۵.....	گلها، گیاهان و میوه‌ها
۸۳۷.....	ویراستها
۸۴۵.....	کتابنامه
۸۵۷.....	منابع الکترونیکی